

Új, tavaszi hőemelkedés

Amikor az idült, vírusos betegségben szenvedő város hirtelen felforrósodik, a szervek egyként tüzes vacogásban élnek, amikor a nagy test bevallja önnön kritikus fertőzöttségét, és a pesti utcák véredényei egyszerre magas lázban kezdik el szállítani az éltető oxigént, a költők kávéházi márványasztalokra állva — néhány nappal előtti köhécselésükről megfeledkezve — ütemhangsúlyos programokat szavalnak (s mindjárt utána követeléseket is arról, hogy mit kíván magyar nemzet: cenzúra megszűnését, függetelenséget, „uniót”), amikor kézrátétellel foglaltatik le a „sajtó” (nyomdagép), akkor azt mondjuk, hogy kitört a forradalom.

A forradalom, a pesti utcák felkelése igen magas lázzal járó krízis. Magyarul válság. Egy rövid pillanat fókuszába sűrűsödött történelem, perc, amelyet tovább nem nyújthat a szájjáras, hallható idő: most — vagy soha.

A nemzeti forradalmak vér nélkül szoktak győzni — és a mi nemzeti forradalmaink vérben, külső erőszak által szoktak elbukni. De elbukhatnak-e valójában?

Az 1848/49-es szabadságharc utáni véres megtorlás és a „passzív rezisztencia” évtizedei az 1867-es kiegyezésbe torkolltak, a századvég és a századelő boldog békeéveinek pogári Magyarországaiba, amelyet minden ellentmondásossága ellenére jól

jellemez a sohasem látott ipari-kereskedelmi fellendülés, a kapitalizálódás, a nagyváradi kánoksor hűbéri fülleddtsége ellen támadó és Lédával — Brüll Adéllal — Párizson ámuló Ady Endre költészete, a melankolikus „szecesszió”, Krúdy Szindbád-jának, Molnár Ferenc „Pál utcai” regényének és, persze, Móricz Zsigmond Hét krajcárának a világa. A néhány évtized, amelyben eldől a Petőfi-versből ismerős magyar nemes sorsa, aki vagy tehetségtelen dzsentrivé, vagy polgárrá válik, a kaftános, gondozatlan szakállú galfciai zsidó fiából magyar úr, divatos ügyvéd vagy orvos lesz, Ganz Ábrahám és mások világszínvonalú gyárüzemeket létesítenek...

És így tovább. Látható: ha kóros szédületekbe nem sodorják, a boldog béke többet tud a kritikus revolúciónál.

Haynaut igen, az 1956-os forradalmat követő megtorlást azonban nem békítette meg kiegyezés. Mégis, a kemény sztalinista, rákosista, „egység” — mint a rémuralom előfeltétele — már soha nem tért vissza a kádári időkben sem, sőt lezajlott egy bizonytalan modernizálódás is, ha az igazi többpártrendszerű szabad jogállamra várni is kellett 1990-ig.

A bűn attól még nem szűnt meg bűnnek megmaradni. Volt-e forradalom Magyarországon a nyolcvanas évek végén? — tették fel a kérdést ezelőtt egy-két évvel a politikai változások résztvevői és kommentátorai egymásnak. Történelmi, konszenzusos választ azonban nem találtak.

Tudni vélem, miért: a válasz bennünk van. Ki így, ki úgy élte

meg — lélekben — a változásokat. Forradalmi mozzanatok mindenképpen voltak, a demokratikus ellenzék évtizedes „felláztató” akcióitól kezdve a nem-hivatalos, egy budapesti magánlakásban tartott Európai-konferenciáig (Konráddal, Kis Jánossal, **Eörsivel** — és Csoórral, Csuskával), vagy az írószövetségi botrányokig, az Erdély-tüntetésig (én nem Csurka, hanem Tamás Gáspár Miklós szónoklatára emlékszem szívesen, amelyet R.L.-val, a mai Népszabadság munkatársával, akkor még pedagóguskollégával hallgattam végig), vagy a még 1988-ban is betiltott március 15-i tüntetésig, amelyen — egy évvel a kokárdát viselő Grósz-rendőrök „népfrontos” megemlékezése előtt — már több tízezer, talán százezeren vettünk részt... (Talán hogy az unokáinknak majd elmesélhesük...)

„Uramisten, mennyi csapodár

kokárda!” — írta a korábban gumibotozó, Demszkyt, Harasztit és másokat letartóztató, majd nemzeti színekben ünneplő rendőrökről Döbrentey Kornél a „rendszeráltás” egyik legszebb versét. A forradalom, ha volt, elmúlt, az utcára vonuló ünneplők — ha csak kalandor drogbeetesséssel, koholt képekkel és szeszekkel meg nem vadítják őket — hőemelkedése normális. Azaz csak mérsékelt emelkedett. Ha Isten is úgy akarja — s miért ne akarná, ha mi egy újabb biztató fin de siècle reményében a békére voksolunk — lassan-lassan elindulhatunk egy normális, a maga tehetségéből, más nemzetekkel való békeszeretetéből élő magyar felemelkedés útján. Azon a magyar úton, amely a megtévesztésig hasonlított más európai népek útjára.

Nem lázasan tehát, legfeljebb egy ici-pici új tavaszi hőemelkedéssel.

Hell István